

Зоран Милошевић*
Институт за политичке студије
Београд, Србија

ЕВРОАЗИЈСКИ САВЕЗ У ПРОГРАМИМА СРПСКИХ ПАРЛАМЕНТАРНИХ ПОЛИТИЧКИХ ПАРТИЈА*

Сажетак

Анализирајући партијске програме, као и изјаве званичника партија утврдили смо следеће: прво да су програми застарели и да се јасно запажају четири приступа интеграцијама: евроатлантски, евроазијски (са Русијом, пре свега), неоосмански и четврти блок тзв. суверенистички, који сматра да Србија не треба да се интегрише ни са једном другом државом, него да буде суверена и самостална. Када се ради о Русији све евроатлантски усмерене странке, као и суверенисти користе појам «сарадња», а када се говори о Европској унији говори се о интеграцијама. Такође, код најснажнијих парламентарних партија Србије уочава се и знатно колебање у односу према Европској унији, због непрегледног и непознатог броја услова и директног уцењивања, пре свега да се влада Србије одрекне Косова и Метохије, али и због предлога различитих декларација у Савету безбедности Уједињених нација, којима се покушао Србима ударити жиг геноцидног народа.

Кључне речи

Евроазијски савез, интеграције, Србија, политичке партије, политика, јавно мњење, програми политичких партија

Србија има преко 107 регистрованих политичких партија.¹ Од 107 регистрованих политичких партија, а после републичких избора одржаних 24. априла 2016. године, у републичком парламенту су формирана 22 посланичка клуба, при чему је у скупштини 24 политичке партије, самостално делују три посланика.

Нас је интересовало какав је однос ових партија према Русији и Евроазијском савезу, те смо, користећи методе анализе и синтезе покашали да истражимо ово питање. Такође треба нагласити да су званична програмска опредељења партија по питањима међународних интеграција (Европска унија, суверенизам и турски концепт неоосманизма) изложени деструкцији свакодневних чињеница, попут референдума Велике Британије о изласку из Уније, затим разли-

* Научни саветник, редовни професор теоријске социологије

* Овај рад је настао као резултат рада на пројекту бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Стефан Веселиновић, СРБИЈА ИМА 107 ПОЛИТИЧКИХ СТРАНАКА, стиже још једна – „затвореничка“ партија Јоце Амстердама, <http://www.carsa.rs/srbija-ima-107-politickih-stranaka-stize-jos-jedna-zatvorenicka-partija-joce-amsterdam/>

читих уцена (Србију, на пример, уцењују да се одрекне дела своје територије Космета, да дозволи осамостаљење Аутономне покрајине Војводине, иако Срби представљају 70-одсотну већину, затим да се одрекну традиционалног идентитета и прихвате тзв. европски, да уђе у НАТО, иако је Алијанса без сагласности Савета безбедности Уједињених нација напала на СР Југославију, тј. Србију и Црну Гору, итд.). Све ово приморава део партијских лидера да јавно одступају од програмских циљева. Наравно, треба напоменути да постоји и трећи фактор – медији, који креирају јавно мњење, а овде се догодио преокрет, скоро феноменолошког карактера, да интернет портали постају утицајни, скоро као телевизија, а овај канал управо користе присталице евроазијског савеза у Србији, јер им је онемогућем приступ великим и државним медијима. Другим речима, јавно мњење Србије је наклоњеније Русији него Европској унији, што представља константу.²

Према истраживањима јавног мњења Факултета политичких наука из Београда (које, као и сва слична треба узети са резервом, јер је рађено по наруџбини Брисела) добијени су следећи подаци: Млади у Србији у великом проценту **не подржавају** улазак Србије у Европску унију (ЕУ), велики проценат (наводно) није довољно информисан, а 79,4 одсто сматра да се ствари у Србији не одвијају у добром смеру, резултати су истраживања поменутог факултета.³ Како је показало истраживање, чак 33 одсто младих не подржава евроинтеграције Србије, 40 одсто подржава, 27 је равнодушно, а показало се да што су испитаници старији, већа је подршка уласку Србије у ЕУ. **Као главни извор информација о ЕУ млади користе медије – и то телевизију, интернет новине и интернет портале.** Око 24 одсто младих изјаснило се да би улазак Србије у ЕУ за њих био негативан утисак, 47 одсто сматра да би тиме Србија изгубила Космет, 32 одсто да би изгубила суверенитет у одлучивању, а 14 одсто да би се погоршала ситуација у Србији.

Наравно, из истраживања се не види којим идејама се млади Србије одушевљавају. Другим речима, да би се схватила идејна опредељења младих треба истражити опозиционе идеје, а не само ставове младих према Европској унији. Али тако је увек са нарученим истраживањима. Зато их и треба узимати са резервом, јер је познато из науке да се опозиционарност сагледава са аспекта девијантности, што је у Србији омогућило да све алтернативне политичке идеје, па и интеграционе буду криминализоване, да се жигошу као непожељне. Наравно, све осим евроатлантских.⁴ У Србији је еврофанатизам достигао, према оце-

² Види: Зоран Милошевић, *Нови пут Русије*, Русија у поствизантијском геополитичком и религиозном вртлогу, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.

³ МЛАДИ У СРБИЈИ ПРОТИВ УЛАСКА У ЕУ: држава креће у кампању да то промени, <http://www.carsa.rs/mladi-u-srbiji-protiv-ulaska-u-eu-drzava-krece-u-kampanju-da-to-promeni/> 05.06.2016.

⁴ Види: Michael Haralambos, Martin Holborn, *Sociologija*, Teme in pogledi, DSZ, Ljubljana, 1999, str. 393.

ни Дејане М. Вукчевић, размере баналности, што, наравно, дисквалификује саму идеју.⁵

У таквим околностима покушаћем да дамо одговор како су партије перцепирале проблем интеграција, посебно према евроазијском пројекту.

Анализирали смо партијске програме, изјаве званичника партија и утврдили следеће: прво да су програми застарели, да су рађени на брзину и више формално (да се има) и сви су настали између 2008. и 2011. године. Такође се јасно запажају четири приступа интеграцијама: евроатлантски, евроазијски (са Русијом, пре свега), са Турском (неоосманситички) и трећи блок тзв. суверенистички. Који сматра да Србија не треба да се интегрише ни са једном другом државом, него да буде суверена и самостална. Када се ради о Русији све евроатлантски усмерене странке, као и суверенисти користе појам «сарадња», а када се говори о Европској унији говори се о интеграцијама.⁶ Типична изјава српских политичар гласи: «Сарадња са Русијом је од прворазредног значаја и ми у тој сарадњи видимо не само садашњост него и будућност», како је то недавно изјавио и потпредседник СНС Марко Ђурић.⁷

Такође, код најснажнијих парламентарних партија Србије уочава се и знатно колебање у односу према Европској унији. Напоменимо, чисто из методолошких разлога, да у време настанка програма српских политичких партија, евроазијска идеја од стране Русије, Казахстана и Белорусије није била профилисана до мере да се јасно стави до знања које земље би радо видели у савезу, тако да смо ми гледали однос српских парламентарних политичких партија према Русији, као матици евроазијског окупљања. Чињенично стање, које смо утврдили, ради прегледности, изложили смо у табели бр. 1.

Као што се из табеле може закључити **експлицитно за Русију и Евроазијски савез** је само једна парламентарна странка – Српска радикална странка Војислава Шешеља (са 22 посланика), 17 партија (са 187 посланика) је за интеграције у Европску унију, три за самосталну и суверену Србију (са 16 посланика), без приласка било коме.

⁵ Дејана М. Вукчевић, «Банални европеизам» и идентитет у процесу европске интеграције, у зборнику: *Национални идентитет и међународне интеграције*, приредили Зоран милошевић, Живојин Ђурић, Институт за политичке студије, Београд, 2015, стр. 177.

⁶ Треба нагласити да у самој Русији има размишљања да Русији нема среће без (осталих) Словена. Другим речима, да је судбински усмерена на Словене. Види. Константин Никифоров, *Куда ће Русија без Словена*, у зборнику: *Јединство православних Словена*, књига прва, приредио Зоран Милошевић, Филозофски факултет, Источно Сарајево, 2006, стр. 46.

⁷ «Сарадња са Русијом је будућност Србије»
<http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/581601/Saradnja-sa-Rusijom-je-buducnost-Srbije>

Табела бр. 1: ПРОГРАМСКА, ЗВАНИЧНА ОПРЕДЕЉЕЊА О ИНТЕГРАЦИЈАМА СРПСКИХ ПАРЛАМЕНТАРНИХ СТРАНКА

ПАРТИЈА (СА БРОЈЕМ ПОСЛАНИЧКИМ МАНДАТА У РЕПУБЛИЧКОМ ПАРЛАМЕНТУ)	ЗА ЕВРО-АЗИЈСКИ САВЕЗ	ЗА ЕВРО-ПСКУ УНИЈУ	ПРОТИВ БИЛО КАКВИХ ИНТЕГРАЦИЈА – самостална и суверена Србија у садашњим границама	ЗА ИНТЕГРАЦИЈЕ СА ТУРСКОМ	ПОСТОЈИ ЛИ КОЛЕБАЊЕ
Српска напредна странка - 98		ДА			ДА
Социјалистичка партија Србије - 23		ДА			ДА
Српска радикална странка – 22	ДА				НЕ
Доста је било - 16		ДА			НЕ
Демократска странка – 15		ДА			НЕ
Социјалдемократска партија Србије – 10		ДА			ДА
Партија уједињених пензионера Србије – 9		ДА			?
Двери – 7			ДА		ДА
Јединствена Србија – 6		ДА			?
Демократска странка Србије – 6			ДА		
Нова Србија – 5		ДА			ДА
Социјалдемократска странка – 5		ДА			НЕ
Либерално демократска партија – 3		ДА			НЕ
Странка демократске акције Санџака – 3		ДА			ДА
Лига социјалдемократа Војводине - 3		ДА			НЕ
Покрет социјалиста – 3			ДА		НЕ
Савез војвођанских Мађара – 3		ДА			НЕ
Зелена странка – 2		ДА			НЕ
Партија за демократско деловање – 2		ДА			ДА
Народна сељачка		ДА			ДА

странка – 1					
Уједињена сељачка странка – 1		ДА			ДА
Посланици без политичких партија – 3	?	?	?		?
УКУПНО:	1	17	3	0	9

КОЈЕ СЕ ПРОЕВРОПСКЕ СТРАНКЕ КОЛЕБАЈУ, ТЈ. МОГУ ДА ОДСТУПЕ ОД ПРОГРАМСКОГ ЦИЉА УЛАСКА У ЕВРОПСКУ УНИЈУ?

Уколико применимо други метод, односно уважимо изјаве политичких лидера, те поступке у пракси, можемо закључити да међу српским политичким партијама постоје четири идеје око места Србије у свету.

Прво, део партија које су званично за Европску унију окрећу се Евроазијском савезу (Српска напредна странка, Социјалистичка партија Србије, Демократска странка Србије, Јединствена Србија и Нова Србија). **Снага ове групације износи 138 посланика**, којима треба додати и **22 посланика** Српске радикалне странке, која је непоколебљиво за Евроазијски савез, што износи 150 посланика, од 250 колико има српски парламент.

Друго, део партија које су **за Европску унију окрећу се Турској и Албанији**, тачније неоосманској идеји (Социјалдемократска партија Србије Расима Љајића, Странка демократске акције Санџака и Партија за демократско деловање Ризе Хаљимија). Снага ове групације је **14 посланика**.

Треће, међу тзв. суверенистичким партијама такође постоји колебање у корист Евроазијског савеза, пре свега код Покрета социјалиста, Двери и Демократске странке Србије, а то је снага од **16 посланика**.

Четврто, партије које су непоколебљиво за Европску унију (Доста је Било – Саша Радловић, Демократска странка, Партија уједињених пензионера Србије, Социјалдемократска странка, Савез Војвођанских Мађара, Зелена странка и две сељачке странке) имају снагу од **52 посланика**.

Табела 2: КОЛЕБАЊЕ СТРАНКА У ОДНОСУ НА ПРОГРАМСКО ОПРЕДЕЉЕЊЕ ДАЈЕ НОВУ СЛИКУ ИНТЕГРАЦИОНИХ ТЕЖЊИ

ЗА ЕВРОАЗИЈСКИ САВЕЗ	ЗА ЕВРОПСКУ УНИЈУ	ЗА ТУРСКУ	СУВЕРЕНИСТИ
5 странака са 150 посланика	8 партија са 52 посланика	3 партије са 16 посланика	3 партије са 16 посланика

Другим речима политичка опредељења дата програмима странака могу бити одбачена због новонасталих околности и превазиђености опредељења.

Покушаћемо да укратко образложимо ову тезу.

Током 15. конгреса руске политичке владајуће партије „Јединствена Русија“ четири странке потписале су Декларацију „о стварању војно неутралне зоне

на Балкану“ (Декларација о даљој сарадњи са партијом Јединствена Русија). То су Српска напредна партија, Демократска странка Србије, Двер и Српска народна партија Ненада Поповића (странка је мала и нема самостални посланички клуб, али је у коалицији са Српском напредном странком). Према Декларацији и саопштења „Јединствене Русије“ циљ је стварање **територија суверених неутралних држава у којој би биле Србија, Црна Гора, Македонија, Босна и Херцеговина**.

Ово се све догађа после 22. јуна 2016. године, када је руска државна Дума усвојила изјаву у којој се позивају балканске државе да се супротставе постављању противракетних система НАТО савеза, као и учлањењу Црне Горе у Алијансу.

Другим речима, видљиво је одступање од програма код свих странака, сем код Српске народне партије, која је тако нешто од самог оснивања и најављивала.

СРПСКА НАПРЕДНА СТРАНКА

Српска напредна странка се залаже за улазак Србије у Европску унију, али и **за блиску сарадњу са Руском Федерацијом**, Сједињеним Америчким Државама, Кином, Јапаном и земљама трећег света које постају све значајнији носилац светског развоја.⁸ У овој реченици, после Европске уније, делује као «утеха» за бираче или оне који су разочарани првим делом реченице.

Српска напредна странка ће се залагати, између осталог, како стоји у четвртој тачки општинских начела за Србију у Европи и сарадњи са светом. У Програму је ово појашњено на следећи начин: јачање позиције и угледа Републике Србије у свету, **учлањење у Европску унију**, присно партнерство са Руском Федерацијом на свим пољима и развијање сарадње са Сједињеним Државама, НР Кином, Индијом, Бразилом, Јапаном и свим традиционалним пријатељима наше земље.

Српска напредна странка настала је септембра 2008. године, издвајањем фракције Томислава Николића (актуелног председника Србије) из Српске радикалне странке. Сукоб између Николића и Шешеља је изашао у јавност након Николићеве изјаве да ће радикали у Народној скупштини подржати усвајање Споразума о стабилизацији и придруживању Европској унији, што је наишло на отпор Шешеља и његових следбеника.

Томислав Николић је 5. септембра 2008. поднео оставку на место шефа посланичке групе и заменика председника Српске радикалне странке и основао посланичку групу „Напред, Србија“ у Народној скупштини. Врх СРС лојалан Шешељу је 12. септембра исте године искључио Николића и још девет његових присталица из Српске радикалне странке. Статус посланичких мандата СНС је представљао спор две странке, пошто је СРС тражила да јој се врате 22 мандата. Српска напредна странка је уписана у регистар политичких странака у

⁸ <https://www.sns.org.rs/o-nama/program-srpske-napredne-stranke>

Републици Србији 10. октобра, а оснивачка скупштина странке одржана је 21. октобра 2008. На скупштини је Николић изабран за председника, а Александар Вучић за заменика председника.

Крајем маја 2016. године, а после завршених избора у Србији, српски премијер Александар Вучић обрео се у Москви, после чега су његова партија и он сам «окренули леђа Западу», оценили су српски аналитичари. Један од разлога зашто су дате такве оцене јесте наводно «инсистирање» Владимира Путина да Социјалистичка партија Србије уђе у састав нове владе Србије. Иначе, да напоменемо, Социјалистичка партија Србије се током последњег периода, тачније од 2012. године позиционирала као проруска, иако у програму има став да је неопходно ући у Европску унију. Кадрови ове партије, иначе, чврсто сарађују са руским компанијама, посебно Гаспромом.

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ПАРТИЈА СРБИЈЕ

Социјалистичкој партији Србије у евроатлантским интеграцијама смета атлантизам, тачније НАТО. Партија се изјаснила против Алијансе, али не и против Европске уније.

Програм партије је усвојен 11. децембра 2010. године.⁹ У програму се констатује: «Узимајући у обзир огромне људске и материјалне штете које је претрпела у ратним разарањима у XX веку – у Првом и Другом светском рату, у грађанском рату и етничким сукобима током последње деценије прошлог века и НАТО бомбардовања – **социјалисти сматрају да Србија треба да развије концепт војне неутралности.**»

Чињеница је да је Република Србија опредељена за придруживање Европској унији. С друге стране, концепт евроатлантских интеграција подразумева три аспекта: политичку, економску и војнобезбедносну интеграцију. При томе, поред свих трансформација кроз које је прошао, поготово након окончања „хладног рата“, НАТО ипак остаје превасходно војни савез. Србија данас није мета претњи од којих би се могла заштитити чланством у војном савезу. Поред тога, социјалисти истовремено полазе од чињенице да су нелегалан и нелегитиман напад НАТО-а 1999. године на нашу земљу, велика материјална разарања, људске жртве и војно-политичка подршка сецесионистима створили озбиљну препреку чланству Србије у НАТО-у. Приступање Србије програму Партнерство за мир схватамо као потврду наше спремности за прихватање највиших стандарда у области безбедности и обавеза које произилазе у контексту јачања безбедности у међународној заједници. Сматрамо то довољном формом којом можемо задовољити наше потребе на пољу безбедности и испунити међународне обавезе.¹⁰

⁹ <http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>

¹⁰ ПРОГРАМ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ СРБИЈЕ,
<http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>

СРПСКА РАДИКАЛНА СТРАНКА

Странка је програм усвојила 23. октобар 2009. године и није га мењала. О Европској унији, али и о Евразијском савезу нема експлицитног изјашњавања, можда и зато што у време писања програма евроазијство није било актуелно. Међутим, у јавним наступима лидер радикала и његови следбеници су категорично за евроазијски савез.¹¹

При конципирању спољне политике влада српских радикала ће се држати основних цивилизацијских принципа међународних односа, међу којима су најважнији принцип мирољубиве коезистенције и активне сарадње равноправних држава и народа, поштовање националне суверености, немешања у унутрашње послове других држава осим у случају заштите индивидуалних људских слобода и грађанских права, решавања међународних спорова мирним путем, као и принцип одбацивања употребе силе или претње силом у међународним односима. Развијаћемо традиционалне пријатељске односе са народима и државама а који су нам у најтежим историјским тренуцима помагали и са нама се у невољи солидарисали. Примењиваћемо принцип реципроцитета као стабилан и праведан начин уређивања односа са другим државама.¹²

Ипак, треба рећи да се ова партија поделила због дела посланика који су подржавали Споразум о придруживању Европској унији, како смо већ описали у делу о Српској напредној странци. Такође, Српска радикална странка у свим јавним манифестацијама наглашава евроазијску оријентацију и жељу за савезом са Русијом, Белорусијом и другим државама из Евроазије.

ДОСТА ЈЕ БИЛО – Саша Радуловић

Саша Радуловић са покретом «Доста је било» је нова «партија» на српској политичкој сцени, иако је њен лидер био и министар у влади Србије и члан неких других странака. С обзиром на подршку Запада и либерални екстремизам који заступа (**Радуловић је човек који се отворено залаже за најгори и најсуровији облик неолибералне политике.** За њега је сваки државни апарат терет који треба укинути), Његово време, према неким медијима, тек треба да дође, а многи аналитичари сматрају да га Запад спрема као замену за Вучића. Било како било, треба рећи да се ради о великом русофобу.

Њему не треба «мајка Русија» да се стара о српским интересима. Не треба Русија да сачувамо Косово и Метохију, при чему не спомиње руски вето у Савету безбедности УН, када су Британци и друге западне државе покушале да усвоје резолуцију о српском геноциду у Сребреници (БиХ). Не спомиње онемогућавање пријема тзв. Републике Косово у УНЕСКО, која би потом преузела српске манастире и цркве на овој територији и прогласила Косовску православну цркву. Но, зато хвали Европску унију.

¹¹ Види: Зоран Милошевић. *Модернизација и национализам*, Заслон, Шабац, 2006.

¹² <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/SRSprogram.pdf>

Зашто смо уопште ушли у процес приближавања Европској унији? У Европској унији постоје уређене државе на које желимо да личи и Србија. Државе као што су Данска, Шведска, Финска, Немачка. Оне су све изградиле систем који ради у интересу грађана тих држава. Заједничке црте свих њихових система су: парламентарна демократија, људска права, владавина права, независне институције система, транспарентност, слобода медија, јаки системи социјалне заштите, тржишна економија окренута домаћим породичним фирмама итд. Европска Унија је и наш далеко најзначајнији економски партнер.

Ти системи нису савршени, имају своје проблеме, али су нешто најбоље што постоји данас у свету. Наш циљ је да од њих учимо и да уведемо ред у Србији. И те земље Европске уније су спремне да нам помогну у томе, али неће урадити посао уместо нас нити ће се око тога много занимати. Ради се о нашем реду за наше грађане, не њиховом.

Зато, одрастимо и променимо наратив у корену.¹³

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА

Демократска странка Србији је нанела велику штету, мада је изгубила изборе и више није владајућа странка, из тога није извукла поуку већ и даље остаје на истим програмским начелима.

Прво, Европске интеграције морају бити спољнополитички приоритет Србије и због тога овај процес мора бити убрзан, а билатерална сарадња са земљама чланицама ЕУ континуирано унапређивана.

Друго, Србија мора усагласити спољну и безбедносну политику са политиком ЕУ у процесу приступања.

Треће, потребно је унапређење учешћа у европским регионалним институцијама.¹⁴

СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА

Формирањем Социјалдемократске Партије Србије (СДПС) током 2009. године Расим Љајић је формално завршио своју политичку метаморфозу од Алијиног фундаменталисте, који је у политичку орбиту Србије лансирао Сулејмана Угљанина, до лидера партије левог центра, релативно лагодно позиционираног на српској политичкој сцени. Али, то је само маска за лаковерне, којих у Србији није мало. Основа његовог политичког деловања била је и остала дубоко анти-српска.

Социјалдемократска партија сматра да је основни спољнополитички интерес Србије је да постане **пуноправни члан Европске уније**, уз даље унапређење односа са САД и наставком привредне сарадње са Руском Федерацијом. Уз то, Србија са САД може да развија и различите облике техничко-привредне и

¹³ <http://dostajebilo.rs/pravi-odnos-prema-evropskoj-uniji/>

¹⁴ <http://www.ds.org.rs/program/spoljna-politika-i-evropske-integracije>

привредно-војне сарадње, док су интереси Србије за сарадњу са Руском Федерацијом првенствено усмерени ка електро-енергетској сарадњи.¹⁵ Но, иза овог европског лица крије се неоосманитички жал и исламситичка прошлост. Лидер Социјалдемократске партије је пре оснивања сопствене партије био секретар Странке деморкатске акције и десна рука Алије Изетбеговића. Према Љајићу Срби су узели колико су хтели, „Хрвати колико су могли, а муслимани колико им је дато”. По Љајићу, у Женеви је усвојена само модифицирана варијанта српско хрватског договора о подели БиХ. Муслимани су се, мисли он, нашли између велике Србије, велике, али окрњене Хрватске и у три раздвојена дела, па таква БиХ подсећа на умирућег болесника коме се даје погрешна терапија”.

У сарадњи са агентима (страним и домаћим) западне војне алијансе, који су, као морски вукови, навукли јагњеће коже. СДА Санџака као десна рука Алије Изетбеговића и милитантног ислама на брдовитом Балкану, ради о глави Србије и Срба. По истом сценарију, какав је био за распад СФРЈ, Љајић и Угљанин са европским миротворцима, кроје одело Србији и Србима. И што више муче Србију, то је уверени су, лакше муџахединима у бившој БиХ, да се боре против босанских Срба и Хрвата. СДА Санџака, познато је, одавно је, чим је основана, постала експозитура НАТО пакта, која по жестини вербалних конфликта, стоји уз раме Ибрахиму Ругови. По ономе шта и како је причао Расим Љајић, изгледало је да и није грађанин Србије, већ Техерана, Анкаре, Ријада или Каира.

Иначе, Расим Љајић верујући да ужива пуну подршку растурача СФРЈ и Србије, ау пракси је склон уценама. Он жели да диктира услове за разговоре о статусу Санџака, који, опет повезује са позицијом муслимана у БиХ. У арогантном понашању СДА Санџака, приметно је вишеслојно учешће ОЕБС-а, која је, шаљући често, и алармантне и лажне информације, подстицала сецесију. Расим Љајић и Сулејман Угљанин, зато, упорно млатарају са захтевима исламског и германског блока да се, ако се жели постићи мир на Балкану, Србија здружи, сведе на београдски пашалук.¹⁶ Ако се не покрене макар у пет до дванаест – Санџак ће постати највећа барутана на просторима Европе која ради на својој интеграцији од Средоземног до Балтичког мора.¹⁷

Руски аналитичар Алексеј Ворбјов, оценио је својевремено да је Расим Љајић, најважнији ослонац исламског фактора у Србији. Он је као сенка, увек присутан мада га ретко примећујемо. Али, чак и када га приметимо, заборавимо на њега чим нам нестане из видокруга. А често нестаје. Не воли публицитет, ретко говори више него што мора, али никада не заборавља на своју мисију. А мисија му је важна и вишеструка. У српској политичкој сфери он је увек центар како год да се она нагиње. Никома се не нуди, али га се сви сете. Никада се не извињава, али му је увек све опрштено. Једини је политичар који је од петооктобарског пуча до данас био члан свих наших влада и свих минута њихове владавине, па ипак нико не помиње да је он за нешто крив. У његовој изборној

¹⁵ <http://www.sdpsrbije.rs/program-socijaldemokratske-partije-srbije/>

¹⁶ <http://www.srpskikulturklub.com/ko-je-spremao-rat-u-sandzaku>

¹⁷ <http://www.srpskikulturklub.com/ko-je-spremao-rat-u-sandzaku>

бази виоре се турске заставе, обучавају вехабије и формирају паравојске, али он није екстреман. На утакмици клуба у коме је председник Управног одбора, његови телохранитељи и суграђани, славе „жуту кућу“, али он, наравно, нема ништа с тим...¹⁸ Јер, он је Расим Љајић, тихи део свих наших постоктобарских страдања, патњи и понижења, човек у коме се спајају анти-српски интереси евроатлантизма и исламског фундаментализма и, како време показује, највеће завештање Алије Изетбеговића земљи Србији. Његово политичко трајање показује да он нас познаје одлично, а ми њега веома лоше. Можда је крајње време да га упознамо мало боље...¹⁹

Служење евроатлантским циљевима у Србији, његов боравак у Лондону непосредно пред формирање ДОС-а, напуштање запаљиве реторике о обесправљености муслимана, као и поменута промена личног и политичког имиџа не би смела да вас наведе на помисао да се Расим Љајић удаљио од служења исламским циљевима. Напротив. Он је данас најважнији ослонац исламског фактора у Србији, човек из сенке који стоји иза наводног појачавања интереса арапских земаља за инвестирање у Србију, као и иза формирања балканске трилатерале (Турска, Србија, БиХ) која има за циљ враћање Турске до границе са Дунавом. То што се донедавно Тадић, а сада Вучић или Динкић шепуре пред камерама дајући некакве изјаве о својим заслугама за политичке, трговачке или финансијске аранжмане са тим земљама, значи само да имају мањак знања, а вишак похлепе. Јер, где год су они дошли данас Љајић је био пре годину или две. И фигуративно и физички. Од 2003 до 2006. године он је обављао дужност копредседника (српског представника) Мешовитог комитета за економску сарадњу са арапским земљама. Стратешке везе и контакти које је тада остварио сада су у пуној реализацији.

Љајићево деловање у промоцији исламских интереса, као и снага његовог утицаја на српску стварност, може се јасно сагледати кроз последњи пример, успостављања дипломатских односа Саудијске Арабије и Србије. Већ деценијама Саудијска Арабија отворено финансира све антисрпске противнике и пројекте дајући значајан допринос страдању српског народа. У Босни су финансирани куповину оружја муслиманским снагама, али и довођење муџахедина из целог света на босанско ратиште. На Косову су годинама финансирани најрадикалније снаге албанског сепаратизма, а након проглашења независности плаћали лобирање његовог признања. Сносили су део трошкова за злочиначко НАТО бомбардовање Србије, а од почетка финансирају антисрпски рад Хашког трибунала...

Када је умро његов политички ментор, Алија Изетбеговић, у сарајевском листу «Дневни аваз» као министар српске владе је објавио читуљу Алији Изетбеговићу: „Последњи селам нашем драгом председнику Алији Изетбеговићу, нека му Алах џ. ш. подари џенетски рахатлук, његовој породици сабур, а нама вјечно памћење на његов непролазни лик и дјело. Расим Љајић“ (селам – по-

¹⁸ <http://evroazijainfo.in.rs/aleksej-vorobjov-rasim-ljajicnajvazniji-oslonac-islamskog-faktora-u-srbiji/>

¹⁹ Види: Зоран Милошевић, *Турска и неоосманизам*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2010.

здрав, ц. ш од целе шануху - нека је славно његово узвишено биће, џенетски рахатлук – рајско насеље, сабур – стрпљење).

Расим Љајић и Алија Изетбеговић. Иначе, да подсетимо, Изетбеговић је одговоран за геноцид над Србима у БиХ, посећивао је концентрационе логоре за Србе и дао Американцима сагласност за операцију Сребреница, иако се радило о његовим сународницима и истоверницима.

Да ли је у реду, потом, да министар у Србији жали за крволоком Изетбеговићем? ²⁰

Да је напред речено тачно сведочи и поддршка турском председнику Ердогану, а поводом пуча покушаног 15. јула 2016. године. Наиме, Друштво пријатеља Турске, уз подршку партија Расима Љајића (СДП), Сулејмана Угљанина (СДА) и Муамера Зукорлића (БДЗ), организовали су у недељу, 7. јула 2016. године, у Новом Пазару велики скуп подршке турском народу и председнику Речепу Тајипу Ердогану.

- Бошњаци из Санџака гаје јаке пословне, родбинске и емотивне везе с народом Турске и боли их патња кроз коју је прошао тај народ у ноћи 15. јула. Наше везе досежу вековима уназад - истакао је Галиб Гиџић, један од организатора скупа.

Он је додао да ће протест почети у 19.30 у пешачкој зони, поручивши грађанима да понесу обележја Бошњака, Турске и Србије, али не и обележја три највеће бошњачке странке.

А у странкама Расима Љајића, Сулејмана Угљанина и Муамера Зукорлића објашњавају да се скупом пружа подршка "изборној вољи грађана и политици Ердогана, човека најзаслужнијег за историјски најбоље односе између Србије и Турске". ²¹

Оцене овог митинга подршке турском председнику су да су Бошњацима браћа Турци, а не Срби.

Скуп под називом „Подржимо Турску и вољу њеног народа” организовала је неформална група грађана Друштво пријатеља Турске, а подржале су га три најјаче бошњачке партије у том граду - Санџачка демократска партија (СДП) Расима Љајића, Странка демократске акције (СДА) Санџака Сулејмана Угљанина и Бошњачка демократска заједница Санџака (БДЗС) Муамера Зукорлића.

Члан Организационог одбора Нафиљ Сејдовић рекао је да су Бошњаци Санџака и Бошњаци који живе у Турској један народ. ²²

ПАРТИЈА УЈЕДИЊЕНИХ ПЕНЗИОНЕРА СРБИЈЕ

Партија уједињених пензионера Србије (ПУПС) је регистрована 10. маја 2005. године и током досадашњег периода постепено се развила у партију са

²⁰ <http://forum.krstarica.com>

²¹ <http://www.nspm.rs/hronika/blic-kako-je-erdogan-ujedinio-ljajica-ugljanina-i-zukorlica.html>

²² Новопазарски митинг подршке Ердогану показао да браћа Бошњака живе у – Турској, <http://fakti.org/serbian-point/novopazarski-miting-podr%C5%A1ke-erdoganu-pokazao-da-braca-Bosnjakazive-u-turskoj>

више од 280.000 чланова, међу којима се, осим пензионера, који чине окосницу партије, налазе и припадници млађих генерација, са заједничком визијом Србије и свог будућег места у њој. Општенародни покрет, који је текао од базе ка врху, довео је до оснивања ПУПС-а, чије је чланство данас организовано кроз 169 општинских одбора и 2.157 месних организација широм Србије.

На пленарној седници одржаној 4. фебруара 2006. године у Сава Центру је, уз усвајање предлога партијских докумената, Програма и Статута, усвојена и Платформа за остваривање циљева политичке борбе на наредним парламентарним изборима. На истој седници усвојен је и текст „Повеље разложности“, који су потписали председници општинских одбора и кандидати за Главни одбор партије, и то као чин свечане заклетве да ће истрајати у остваривању политичких циљева ПУПС-а – јаке парламентарне странке са јасно дефинисаним циљевима економског и социјалног статуса Србије. Том приликом је др Јован Кркобабић плебисцитарно кандидован од стране свих општинских организација странке за првог председника Партије уједињених пензионера Србије.

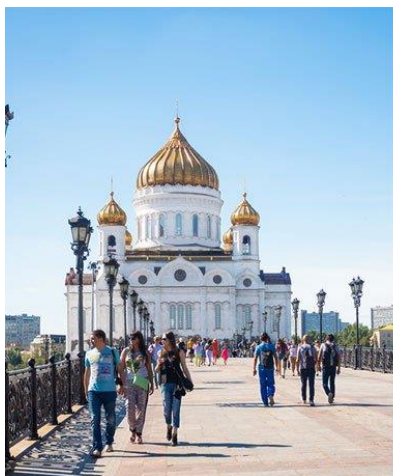
Без оптерећености идеолошким предрасудама и чврсто опредељена за демократске принципе у свом деловању, свесна својих могућности, партија се укључује у политички живот Републике Србије. Другим речима, како је то нагласио оснивач партије др Јован Кркобабић: „ПУПС се одлучио за Србију, али Србију у Европи. Ту смо да испунимо све стандарде и да Србију што пре интегришемо у Европску унију. Учинићемо све да би нам живот био лакши. ПУПС је сигуран и поуздан партнер на европском путу.“²³

ДВЕРИ

Покрет, касније политичка странка «Двери» јавности се представила као православна, традиционална партија, која је против савремене геј идеологије, деструкције школства, војске итд. У јавности наступа и са ставовима о потреби савеза за Русијом, али не и о интеграцијама у Евроазијски савез. Суштински, ради се, бар када су програмска начела у питању, о српској суверенистичкој странци, која не види Србију ни у једној унији или савезу.

Више од 15 година налазимо се на погубном путу у ЕУ по сваку националну цену. За то време смо изгубили преко пола милиона грађана, уништена нам је производња и економија, а Србија је постала економска и политичка колонија оних који су нас бомбардовали 1999. године. На том ЕУ-ћорсокаку од нас се захтева и правно признање Косова, дозвола увоза ГМО хране, увођење санкција Русији и улазак у НАТО, затим растурање породице и предаја последњих природних и привредних ресурса...

²³ <http://pups.org.rs/o-nama/>

ЗА ЕВРОПУ НАЦИЈА И САВЕЗ СА РУСИЈОМ

- Прекид штетног пута Србије у ЕУ
- Европа нација уместо бриселске диктатуре
- Русија као главни спољнополитички партнер Србије
- Поништићемо Бриселски споразум, а Косово и Метохију ћемо прогласити окупираном територијом
- Повратак теме КиМ у Савет безбедности УН

ПЛАКАТ „ДВЕРИ“

У ЕУ нећемо ући још најмање 10 година, а питање је да ли ће ЕУ тада и постојати.

Залажемо се за хитан прекид са погубном политиком да ЕУ нема алтернативу, и повратак националном интересу у међународним односима. Еускептична политика постаје доминантна и у Европи, где у многим земљама побеђују евоскептици – од Француске, Аустрије, Мађарске, до Данске и Енглеске. Двери се залажу за Европу нација, и билатералну сарадњу са свим европским државама која је у обостраном интересу. Главни спољнополитички партнер Србије треба да буде Русија.²⁴

ЈЕДИНСТВЕНА СРБИЈА

Јединствена Србија се не одликује лидером који ствара визије. Ради се о странци прагматичног карактера, која често следи своје коалиционе partnere и личне интересе. Програм ове партије је иначе кратак, а у тачки три (од свега 26) Програма, усвојеног 17. 12. 2011. године пише да се странка бори за улазак Србије у Европску унију.²⁵

ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА СРБИЈЕ (ДСС)

Демократска странка Србије представља државотворну партију, која је током учешћа у влади (2003 – 2008) дала одличне резултате. Такође, имали су кључну улогу у продају 51 одсто акција Нафтне индустрије Србије Русији и у успостављању одличних економских и политичких веза са овом државом.

²⁴ <https://dveri.rs/program/srbija-van-eu-i-u-savezu-sa-rusijom>

²⁵ <http://www.jedinstvenasrbija.org.rs/index.php?action=program-stranke>

Као главни узрок свеколике кризе у Србији види Европску унију. Србија је данас, пише у Програму ове партије, угрожена. Угрожени су држава, њена територија, уставни поредак, привреда, развој земље, демографија, али и моралне и традиционалне вредности. **Садашњи однос Европске уније према Србији главни је узрочник државне, националне и економске кризе Србије.** Европска унија је преузела на себе улогу носиоца изградње и стварања нове косовске државе на територији Србије. И више од тога, **Европска унија је постала главни заступник политике уцењивања Србије,** заузевши став да су европске интеграције непосредно повезане са успостављањем нормалних добросуседских, а заправо међудржавних, односа Србије и Косова. **Другим речима, Европска унија је поставила разбијање Србије као најбитнији услов за наставак европских интеграција.** Садашња власт је одговорна јер је постала непосредан саучесник Европске уније у разбијању Србије.

Данас нема пречег посла од успостављања стратегије будуће политике, која треба да заустави историјски пад Србије и да започне њену државну, националну, привредну и моралну обнову. Који то пут омогућава Србији излазак из овог беспућа? Постоји ли за Србију и неки другачији пут од овог евроунијског и евроатлантског? Србија никада у својој историји није припадала западним било војним, било политичким трајним савезима. Политичка неутралност омогућава Србији да буде оно што она јесте и да сачува свој национални и историјски идентитет. **Слободна и самостална Србија,** са својим националним и историјским идентитетом, која брине о својим интересима – то је политички и војно неутрална Србија. Ако данас не успоставимо политичку неутралност и не сачувамо слободу и самосталност у одлучивању, биће веома тешко да то урадимо пошто себи наметнемо окове евроатлантских интеграција.²⁶

ЛИБЕРАЛНО ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА

Либерално демократска партија је за «борбу за стварање Европе у Србији и Србије у Европи, уместо илузије да можемо да опстанемо као изоловано острво».²⁷

Улазак у НАТО је гаранција трајног мира на Балкану, безбеднијег живота у Србији, престанка сталне неизвесности и услов подизања квалитета и конкурентности наше привреде. Чланство у политичко-безбедносном савезу је израз савремених потреба сваке земље да буде део колективног система безбедности како би осигурала предуслове за развој демократских вредности, међународну солидарност, поузданост и активно супротстављање тероризму и другим савременим изазовима.²⁸

Интересантно је и како је лидер ове партије, Чедомир Јовановић, изврџао грађане Србије који су се обрадовали изласку Велике Британије из Европске

²⁶ <http://www.dss.rs/program-stranke/#1454951990716-595c4e9f-c1cb>

²⁷ <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16138/Povelja-preokret.shtml>

²⁸ <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16138/Povelja-preokret.shtml>

уније. Јовановић је тим поводом поручио да само „олош“ у Србији слави Брегзит, а што је доказ да европска Србија мора бити створена.²⁹

СТРАНКА ДЕМОКРАТСКЕ АКЦИЈЕ САНЦАКА

Ова странка, иначе средство међународне заједнице (Запада) у Србији и региону, филијала је истоимене странке из Сарајева коју води син Алије Изетбеговића, Бакир. Странка се формално залаже за пуноправно чланство Србије у Европској Унији и друге европске и евроатланске институције, организације и регионалну сарадњу, али и «право грађана Санцака на бржи економски развој и **регионалну самоуправу** у Републици Србији».³⁰ Странка често посеже за сепаратистичком реториком и неоосманским тежњама. Окупља становништво које се изјашњава као Бошњаци.

ЛИГА СОЦИЈАЛДЕМОКРАТА ВОЈВОДИНЕ

Лига социјалдемократа Војводине је екстремистичка партија са проевропском и пронатовском реториком, те крајње маштовитом реториком када је у питању србобобија и русофобија. Лидери ове партије од Срба можда мрзе више само Русе. Себе виде као «гаранта европске будућности свих грађанки и грађана Војводине».

Према њиховој реторици Србија не сме одустати од европских интеграција јер је Европска унија пут ка демократизацији друштва, пут ка миру и стабилности институција, пут ка конкурентном тржишту, децентрализацији Србије и пут ка бољем животу грађана и грађанки Војводине и заштити њихових колективних и индивидуалних права.³¹

ЗЕЛЕНА СТРАНКА

Зелена Странка – Zelená Strana (у даљем тексту: Странка) је посебно оријентисана и усмерена на представљање и заступање словачке националне мањине и заштиту и унапређење права словачке националне мањине са акцентом на стварање плуралистичког и истински демократског друштва које поред поштовања етничког, културног, језичког и верског идентитета сваког припадника националне мањине мора да ствара одговарајуће услове који ће му омогућити да изрази, очува и развије сопствени идентитет у Републици Србији, у складу са Уставом, законом и међународним стандардима.

Програмски циљеви, између осталог, су и ови: Заступање и представљање интереса припадника словачке националне мањине и грађана Србије, међу-

²⁹ СКАНДАЛОЗНО – ЧЕДА ЈОВАНОВИЋ ВРЕЂА НАРОД У СРБИЈИ: „Само олош слави излазак Британије из ЕУ!“, <http://www.carsa.rs/skandalozno-ceda-jovanovic-vredja-narod-u-srbiji-samo-olos-slavi-izlazak-britanije-iz-eu/>

³⁰ <http://www.sda.rs/index.php?akcija=strana&id=54>

³¹ http://lsv.rs/UserFiles/pdf/Program_LSV.pdf

собно повезивање и прожимање културних и привредних веза и конатаката,– Децентрализација и јачање локалних самоуправа, повезивање локалних самоуправа из Републике Србије са локалним самоуправама из Републике Словачке. **Чланство Србије у Европској унији, са посебним акцентом на развијање сарадње и подршке у том правцу од стране Републике Словачке.**³²

НОВА СРБИЈА

Нова Србија нема Програм странке. Међутим у опису себе и дефинисању мисије може се сазнати следеће: Нова Србија је модерна, национална, народна и монархистичка странка која се залаже за правну, праведну, децентрализовану државу, развијене градове, богата села и богатог појединца.

Нова Србија иде у корак с временом, да би Србија, утемељена у себе, своје порекло и вредности, ухватила корак са Европом.³³

ПОКРЕТ СОЦИЈАЛИСТА

Покрет социјалиста је политичка странка основана јула 2008. године у Београду. Може се слободно рећи да је то салонска марксистичка партија, која се противи уласку Србије у НАТО, али не и у Европску унију, док се по питању Евроазијских интеграција није изјаснио. Што се тиче пожељних интеграција то је **планетарни савез нација**, што не само да је неоствариво, него звучи и крајње демагошки.

Из Програма сазнајемо да **Покрет социјалиста своје постојање темељи на марксизму** те да је **антиглобалистичка партија. Будућност Планете у савезу слободних нација**. ПС сматра да човек без слободног испољавања националног не може бити слободан човек.

Суштина борбе ПС као једине борбене левице, јесте борба против неправде, а неправда се данас као нигде на свету врши према српском народу.

Ни један други народ на свету, у прошлом и у овом веку, није доживео да толико лажи о њему буде прихваћено као истина.

Ниједан други народ не доживљава да му се отме велики и важан део државе и да се још од њега тражи признање и задовољство што га умањују.

Ниједан други народ на свету није бомбардован од НАТО-а.

Ниједан други народ не мора да страхује да ће му већи и моћнији стално постављати све нове услове, и претити да ће му уређивати живот у његовој земљи, и величину његове земље.

ПС се противи уласку Србије у НАТО!

Није свако залагање за улазак у ЕУ ни антиевропско нити антисрпско али је зато за ПС свако залагање за улазак Србије у НАТО пакт и антисрпско и антицивизацијско. ПС се никада неће сложити да српски регрути, цивили гину за туђе интересе и чине насиље над другима.

³² <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/>

³³ <http://www.nova-srbija.org/istorijat.aspx>

ПС се залаже за пружање доприноса међународној сарадњи Србије са свим државама света, а посебно се залаже за свестрану сарадњу са Русијом, Кином и земљама Региона Југоисточне Европе.³⁴

НАРОДНА СЕЉАЧКА СТРАНКА

У прошлости аутономашка, антисрпска, прозападна партија, сада без програма.

УЈЕДИЊЕНА СЕЉАЧКА СТРАНКА

Монархистичка партија која се бори за целовитост (постојеће) Србије. На сајту странке нема Програма, иако има предвиђено место за овај документ.³⁵

САВЕЗ ВОЈВОЂАНСКИХ МАЂАРА

Савез војвођанских Мађара је по убеђењу, у делима и у речима демократски опредељена национална политичка партија, која служи потпуној и стварној равноправности и остајању војвођанских Мађара на овим просторима као Мађара.³⁶

Програм је усвојен 19. јуна 2004. године и нема експлицитног изјашњавања о ЕУ или Евроазијском савезу. Међутим, на основу деловања може се закључити да желе са Мађарском, тј. у ЕУ и НАТО.

ПАРТИЈА ЗА ДЕМОКРАТСКО ДЕЛОВАЊЕ (Partia për vertim demokratik)

Председник странке која је основана 19. августа 1990. године је Риза Халими у граду Прешево (југ Србије са бројном албанском националном мањином). Странка нема објављен програм али истиче да има идеологију која се може описати као симбиоза албанског национализма, регионализма, идеологије права мањина, конзервативизма и европеизма.³⁷

ЗАКЉУЧАК

Српске политичке партије у својим програмима имају ставове и по питањима међународних интеграција, а они су, како смо видели различити: од тежњи ка Европској унији, тежњи ка евроазијском савезу, суверености и интеграцијама са Турском. Све партије, иако време показује да треба мењати одређене делове партијских програма и даље се придржавају истих и, што је интересантно, веома вешто манипулишу јавним мњењем у смислу скривања правих циљева.

³⁴ <http://pokretsocijalista.rs/pub/kfm/download/Program-PS.pdf>

³⁵ <http://www.ujedinjenaseljackastranka.rs/dokumenta/program/>

³⁶ <http://www.vmsz.org.rs/sr/content/program>

³⁷ <https://sr.wikipedia.org/wiki>, <http://www.pvd-pbm.org/uc/uc.html>

У том контексту можемо рећи да су програми српских партија застарели, без озбиљних анализа међународне политике, осим Демократске странке Србије, која је одлично сагледала ситуацију, али извела погрешне закључке. Друго, српске политичке партије немају стратешке прогнозе развоја ситуације на светској политичкој сцени, него инсистирају на прилагођавању, што их води у позицију да се стално изненађују развојем догађаја. Такође, српске политичке партије су подељене по питању виђења интеграција, што сведочи о одсуству националног програма на државном нивоу, јер нема јединственог става по овом питању.

ЛИТЕРАТУРА

- Веселиновић, Стефан*: СРБИЈА ИМА 107 ПОЛИТИЧКИХ СТРАНАКА, стиже још једна – „затвореничка“ партија Јоце Амстердама, <http://www.carsa.rs/srbija-ima-107-politickih-stranaka-stize-jos-jedna-zatvorenicka-partija-joce-amsterdama/>
- Вукчевић, Дејана М.: «Банални европеизам» и идентитет у процесу европске интеграције, у зборнику: *Национални идентитет и међународне интеграције*, приредили Зоран Милошевић, Живојин Ђурић, Институт за политичке студије, Београд, 2015.
- Милошевић, Зоран: *Нови пут Русије*, Русија у поствизантијском геополитичком и религиозном вртлогу, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.
- Милошевић, Зоран: *Модернизација и национализам*, Заслон, Шабац, 2006.
- Милошевић, Зоран: *Турска и неоосманизам*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2010.
- МЛАДИ У СРБИЈИ ПРОТИВ УЛАСКА у ЕУ: држава креће у кампању да то промени, <http://www.carsa.rs/mladi-u-srbiji-protiv-ulaska-u-eu-drzava-krece-u-kampanju-da-to-promeni/> 05.06.2016.
- Никифоров, Константин: Куда ће Русија без Словена, у зборнику: *Јединство православних Словена*, књига прва, приредио Зоран Милошевић, Филозофски факултет, Источно Сарајево, 2006.
- ПРОГРАМ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ СРБИЈЕ,
<http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>
- СКАНДАЛОЗНО – ЧЕДА ЈОВАНОВИЋ ВРЕЂА НАРОД У СРБИЈИ: „Само олош слави излазак Британије из ЕУ!“, <http://www.carsa.rs/skandalozno-ceda-jovanovic-vredja-narodu-srbiji-samo-olos-slavi-izlazak-britanije-iz-eu/>
- "Сарадња са Русијом је будућност Србије"
<http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/581601/Saradnja-sa-Rusijom-je-buducnost-Srbije>
- Haralambos, Michael/Holborn, Martin *Sociologija*, Teme in pogledi, DSZ, Ljubljana, 1999.
- <https://www.sns.org.rs/o-nama/program-srpske-napredne-stranke>
- <http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>
- <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/SRSprogram.pdf>
- <http://dostajebilo.rs/pravi-odnos-prema-evropskoj-uniji/>
- <http://www.ds.org.rs/program/spoljna-politika-i-evropske-integracije>
- <http://www.sdpsrbije.rs/program-socijaldemokratske-partije-srbije/>
- <http://www.srpskikulturniklub.com/ko-je-spremao-rat-u-sandzaku>
- <http://www.srpskikulturniklub.com/ko-je-spremao-rat-u-sandzaku>
- <http://evrozajainfo.in.rs/aleksej-vorobjov-rasim-ljajicnajvazniji-oslonac-islamskog-faktora-u-srbiji/>

<http://forum.krstarica.com>
<http://pups.org.rs/o-nama/>
<https://dveri.rs/program/srbija-van-eu-i-u-savezu-sa-rusijom>
<http://www.jedinstvenasrbija.org.rs/index.php?action=program-stranke>
<http://www.dss.rs/program-stranke/#1454951990716-595c4e9f-c1cb>
<http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16138/Povelja-preokret.shtml>
<http://www.sda.rs/index.php?akcija=strana&id=54>
http://lsv.rs/UserFiles/pdf/Program_LSV.pdf
<http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/>
<http://www.nova-srbija.org/istorijat.aspx>
<http://pokretsocijalista.rs/pub/kfm/download/Program-PS.pdf>
<http://www.ujedinenaseljackastranka.rs/dokumenta/program/>
<http://www.vmsz.org.rs/sr/content/program>
<https://sr.wikipedia.org/wiki>, <http://www.pvd-pbm.org/uc/uc.html>

Зоран Милошевич
ЕВРАЗИЙСКИЙ СОЮЗ В ПРИГРАММАХ СЕРБСКИХ
ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ

Резюме

Анализируя программы партий и заявления их официальных представителей, мы пришли к следующему выводу: во-первых, программы партий устарели, а во-вторых в них явно прослеживаются черты интеграционных процессов: евроатлантических, евразийских (с Россией, прежде всего), неоосманских и четвертый блок так называемых суверенистских, согласно которым Сербия не должна интегрироваться ни с одним государством, оставаясь суверенной и самостоятельной. Когда речь идет о России, все партии, стремящиеся к евроатлантическим интеграциям, а также суверенисты, используют понятие «сотрудничество», а когда упоминают о Европейском союзе, то говорят об интеграциях. Также, у самых мощных парламентских партий Сербии наблюдаются значительные колебания в отношении к Европейскому Союзу по причине нечеткого и неизвестного числа условий, а также прямого шантажа, который проявляется, прежде всего, в требовании от властей Сербии отказа от Косова и Метохии и в предложениях принять различные декларации в Совете Безопасности Организации Объединенных Наций, посредством которых осуществляется попытка поставить на сербах метку геноцидного народа.

Ключевые слова

Евразийский союз, интеграции, Сербия, политические партии, политика, общественное мнение, программы политических партий